Кузнєцов Михайло Валентинович,
начальник Департаменту оперативно-технічних заходів Національної поліції України;
Кобець Микола Вікторович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;

ПРОЦЕДУРА ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Зняття інформації з електронних інформаційних систем або їх частин здійснюється як шляхом безпосереднього фізичного доступу до них спеціалістами уповноважених підрозділів правоохоронних органів, так і шляхом програмного проникнення. При цьому зняття інформації із засобів електронно-обчислювальної техніки полягає у застосуванні спеціальних технічних засобів із значними ресурсами оперативної та довгочасної пам'яті, що забезпечує повне копіювання інформації із жорсткого диска та інших електронних носіїв інформації підозрюваного, обвинуваченого, що можуть містити інформацію, яка може мати значення у кримінальному судочинстві. Програмне проникнення до електронних інформаційних систем (мереж) здійснюється шляхом застосування спеціальних програмних продуктів, які забезпечують копіювання інформації, що обробляється на ПЕОМ підозрюваного, обвинуваченого, на віддалений комп'ютер, який перебуває у користуванні оперативно-технічних підрозділів.

Загалом зняття інформації з електронних інформаційних систем – це негласна слідча (розшукова) дія, яка полягає в застосуванні технічного обладнання для одержання інформації, що міститься в електронній інформаційній системі, її частині чи комп'ютерній мережі, без відома її власника або утримувача, та пов'язаний з подоланням системи логічного захисту.

Основне завдання цього заходу – забезпечення конфіденційності доступу до комп'ютера фігуранта, інформаційно-телекомунікаційних засобів, носіїв інформації та виключення програмних можливостей операційної системи реєстрації дій працівника оперативно-технічного підрозділу (час входу

користувача в систему, журнал реєстрації дій користувача, журнал реєстрації підключення зовнішніх USB-приладів, журнал дій системи з передачі даних від одного пристрою до іншого, а також всередині системи під час зняття інформації з електронної системи фігуранта).

Для отримання інформації з електронних інформаційних систем оперативними підрозділами, зокрема оперативно-технічними, активно використовується програмно-апаратний комплекс «Cellebrite UFED».

У цьому технічному засобі є унікальна можливість зчитувати інформацію з месенджерів Viber, WhatsApp, Telegram тощо.

Також його застосування надає можливість доступу до хмарних сховищ інформації за допомогою вилучених з мобільного пристрою (стільникових радіотелефонів) тимчасових ключів авторизації, відновлення видаленої інформації, у тому числі фотографій, побудови маршрутів пересування шляхом аналізу історії використання точок доступу до «Wi-Fi» тощо.

Програмно-апаратний комплекс «Cellebrite UFED» може використовуватися:

– у межах оперативно-розшукових справ та кримінальних проваджень під час проведення оперативно-технічних заходів (далі – ОТЗ) та негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) зі зняття інформації з електронних інформаційних систем (відповідно до статті 264 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [3], які здійснюються на підставі ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення зазначеного заходу;

–у межах кримінального провадження під час проведення слідчої (розшукової) дії «Огляд» (ст. 237 КПК України) [3], для огляду мобільного терміналу (стільникового радіотелефону) та/або SIM-картки як огляд речей.

Є три шляхи проведення такої слідчої (розшукової) дії:

– на підставі доручення слідчого в порядку статті 40 КПК України [3], яке направляється керівнику оперативного підрозділу, що забезпечує супроводження кримінального провадження, який у свою чергу залучає до огляду працівника оперативно-технічного підрозділу;

– безпосередньо слідчим із залученням працівника оперативно-технічного підрозділу як спеціаліста відповідно до статті 71 КПК України [3], про що листом повідомляється відповідний оперативно-технічний підрозділ.

Направлення слідчим доручення на проведення слідчої (розшукової) дії «Огляд» та самого мобільного пристрою (стільникового радіотелефону) безпосередньо до оперативно-технічного підрозділу є проблемним та недоречним з огляду дотримання всіх вимог Кримінального процесуального кодексу України та режиму секретності щодо приміщень та особового складу оперативно-технічного підрозділу.

Огляд мобільного терміналу (стільникового радіотелефону) та/або SIM-картки як речового доказу відповідно статті 237 КПК України [3] доцільно здійснювати у приміщеннях слідчих або оперативних підрозділів, які виконують доручення слідчого, із залученням працівника оперативно-технічного підрозділу та із застосуванням програмно-апаратного комплексу «Cellebrite UFED».

Як свідчить практика, найоптимальнішим методом використання програмно-апаратного комплексу «Cellebrite UFED» під час проведення слідчої (розшукової) дії – огляду мобільного терміналу (стільникового радіотелефону) є залучення працівника оперативно-технічного підрозділу безпосередньо слідчим як спеціаліста (ст. 71 КПК України [3]).

У такому випадку слідчий виносить відповідну постанову, а до оперативно-технічного підрозділу надсилається відповідний лист про необхідність проведення огляду мобільного терміналу (стільникового радіотелефону) працівником оперативно-технічного підрозділу (без зазначення прізвища), зазначається дата та місце проведення огляду.

За результатами огляду слідчий складає протокол. У свою чергу працівник оперативно-технічного підрозділу складає електронний звіт, який підписується алгоритмом хешування MDS або SHA-2, який долучається до відповідного протоколу слідчого та підписує цей протокол як спеціаліст.

До вказаного протоколу як додаток долучається електронний носій інформації з відомостями, отриманими під час огляду мобільних терміналів (стільникових радіотелефонів) та SIM-карток.

В окремих випадках, при проведенні слідчим або оперативним працівником за дорученням слідчого оглядів, під час яких вилучаються мобільні термінали (стільникові радіотелефони) та/або SIM-картки, а також при проведенні обшуків, можуть залучатися працівники оперативно-технічних підрозділів для огляду мобільного терміналу (стільникового радіотелефону) та SIM-картки безпосередньо на місці огляду або обшуку. За результатом такого огляду працівником оперативно-технічного підрозділу також складається електронний звіт.

Список використаних джерел

1. Кобець М. В., Жуков Б. В., Артеменко П. П. Спеціальна техніка: основні поняття, терміни та визначення : навчальний посібник. Київ : Аванпост-Прим, 2013. 192 с.

2. Кобець М. В. Спеціальні технічні засоби у протидії організованій злочинності: поняття та правові норми їх застосування. Протидія організованій злочинній діяльності : матер. ІІІ Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 19 квіт. 2019 р.). Одеса : Нац. ун-т «Одеська юридична академія» / Одеський держ. ун-т вн. справ, 2019. С. 38–42.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI.

Кобко Євген Васильович,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасна система міжнародної та національної безпеки України є невід'ємними та взаємообумовленими явищами. Міжнародна безпекова ситуація демонструє значущість посилення механізмів забезпечення національної безпеки України. Сучасні загрози міжнародному правопорядку зумовлюють потребу орієнтуватися навіть на ті загрози, що непритаманні для її ментальних, політичних, географічних характеристик. Міжнародне співтовариство стає на захист та підтримку тих держав світу, які визнають і беззаперечно дотримуються міжнародних правових стандартів у сфері міжнародної та державної безпеки, прав людини, шанує цілісність і недоторканість суверенних держав світу.

Проблематика правового забезпечення національної безпеки відображена в роботах таких дослідників, як: Ю. Битяк, Ю. Барабаш, А. Гриценко, А. Дацюк, А. Єзеров, С. Здіорук, Є. Ковальов, Ю. Ковбасюк, О. Користін, О. Литвиненко, Г. Новицький, В. Пилипчук, Г. Ситник, С. Чумаченко та ін.

Національна безпека має міжнародно визнане значення. Вона є своєрідною сферою існування людини, нації, держави, культури, традицій, звичаїв, ресурсів, що не лише міцно пов'язує людей між собою, а й єднає їх з історичною спадщиною та